

چهارشنبه 8 خرداد 1398 - 23 رمضان 1440 - 29 می 2019

آغاز انتشار روزنامه "صور اسرافیل" در دوران مشروطه (1286 ش)

آغاز انتشار روزنامه "صور اسرافیل" در دهه ان مشروطه (1286 ش)، اولین شماره نامه هفتگی صور اسرافیل چند ماه پس از پذیرش مشروطیت ایران در هشتم (یا یازدهم) خرداد 1286 از چاپ خارج شد و به دست مردم رسید. این روزنامه با پیشنهاد و کوشش میرزا جهانگیرخان شیرازی معروف به صور اسرافیل و علی اکبر دهخدا اداره و منتشر می‌شد. جهانگیرخان این روزنامه را با هدف تکمیل معنی مشروطیت و حمایت مجلس شورای ملی و کمک به روستائیان، ضعفا، فقرا و مظلومین انتشار می‌داد. در آغاز، صور اسرافیل هفته‌ای یکبار منتشر می‌شد. تا آن وقت، ادبیات و انشاء ایرانی عموماً و روزنامه‌ها، خصوصاً به طرز نگارش قدیم، سراسر الفاظ مسجع، پرتکلف و بی‌رلم؛ حقیقت و بدون معنی و خالی از سود و اثر بود. این روزنامه در تغییر نگارش تأثیر فراوانی داشت. روزنامه صور اسرافیل در طول انتشار خود دچار مشکلاتی شد. چندین بار نویسنده آن را تکفیر کردند و چند بار بساط روزنامه‌ریزی آن را در هم پیچیدند. این روزنامه سرانجام پس از 32 شماره انتشار و در پی به توپ بستن مجلس توسط محمد علی شاه قاجار و پس از قتل میرزا جهانگیرخان، مدتی تعطیل شد تا این‌که دهخدا آن را چند شماره در اروپا منتشر کرد و پس از مدتی برای همیشه تعطیل شد.

تصویر قانون تأسیس دانشگاه تهران توسط مجلس شورای ملی (1313 ش)، به موجب قانون تأسیس دانشگاه، مصوب هشتم خرداد سال 1313 ش، در این تاریخ، از مدارس عالی آن زمان از قبیل دارالمعلمین عالی، مدرسه حقوق و علوم سیاسی و مدرسه عالی طب، دانشگاه تهران تشکیل شد و اجزاء مختلف آن به سرعت ایجاد گردید. تا قبل از آن، در نقاط مختلف کشور، مدارس قدیمه‌ریزی وجود داشت که در آنها، علوم اسلامی و بسیاری از مباحث مربوط به علوم عقلی و نقلی تدریس می‌شد. مجموعه این مدارس و ایجاد مدارس عالی دیگر نظیر دارالفنون و دارالمعلمین و همچنین لزوم وحدت و تمرکز در اداره این مدرسه‌ریزی‌ها، سبب شد که وزارت فرهنگ به روش جدید طرح دانشگاهی را تدوین نماید. این لایحه به مجلس شورای ملی ارسال و در هشتم خرداد 1313 به تصویب رسید. سرانجام در تاریخ پانزدهم بهمن 1313 ش، سنگ بنای دانشگاه تهران نیز گذاشته شد و

پس از مدتی به پذیرش دانشجویان اقدام نمود. تاملات، طلمون، قلم‌های مصر و شام (220 ق)، احمد بن طولون مؤسس سلسله‌ریزی طولونیان و فرمانروای مصر و شام بود. طولونیان، نخستین سلسله از سلاطین مصر بودند و شام را نیز به قلمرو حکومت خود افزودند. نسب طولونیان به غلامی به نام طولون می‌رسد که حاکم بخارا، او را به همراه هدایایی برای مامون، خلیفه‌ریزی عباسی فرستاده بود. احمد بن طولون، سلسله‌ریزی طولونیان را بنیان نهاد که طی سال‌های 254 تا 292 ق در مصر و شام حکومت کردند. ابن طولون را حافظ قرآن و مردی بخشنده، شجاع و متواضع دانسته‌اند که از ضعیفان و بینوایان حمایت می‌کرد و بر دشمنان سخت گیر و خونریز بود. او همچنین به آبادانی و احداث مراکز عام المنفعه در قلمرو حکومت خود اهتمام بسیار داشت. مشهورترین اثر او بیمارستانی است که در مصر احداث نمود.

بابان تألیف کتاب فقهی، از شیمند «جواهر الکلام» (1254 ق)، این منبع ارزشمند درباره احکام الهی و حلال و حرام شریعت اسلام می‌باشد. کتابی جامع در استنباط فقه که نظیرش را تا به حال کسی نتوانسته به رشته تحریر درآورد. نقل اقوال فقهاء و استدلال دقیق از نکات عمده قابل توجه در "جواهر الکلام" است. "جواهر الکلام" در بیان همه فروع فقهی مانند "بحار الانوار" علامه مجلسی است. محمدحسن نجفی (صاحب جواهر) در سن ۲۵ سالگی شروع به تألیف آن نمود و حدود سی سال از عمر گران‌ریزی‌های خویش را صرف کرد و به‌ریزی‌ها، خاطر همین تصنیف به "شیخ‌الریزی‌ها" شهرت یافت. صاحب جواهر در عصری زندگی می‌کرد که عراق، محل نزاع و اختلاف بین دو کشور ایران و عثمانی بود. با وساطت شیخ کاشف‌الریزی‌ها، الغطاء، استاد صاحب جواهر، برای مدت کوتاهی فضا آرام شد و فعالیت و نشاط حوزه نجف آغاز گردید. اما پس از این وقایع، دو مسئله رخ داد که سبب به هم ریختن اوضاع شد و انگیزه‌ای را برای شیخ جهت تألیف اثر گران‌ریزی‌ها، مایه خویش به‌ریزی‌ها، وجود آورد. آن دو، حمله فرهنگی و هابیون عربستان و مسأله اخباری‌گری بود. اخباری‌ریزی‌ها، جمعیتی کوچک از شیعیان را تشکیل می‌دادند که از افکار جامد و راکد برخوردار بودند. این‌ریزی‌ها، مجتهدین و فقهاء را تخطئه و تقلید از آن‌ریزی‌ها را جایز نمی‌دانستند و اجتهاد را عملی حرام قلمداد می‌کردند. با توجه به تهاجم افکار خطرناک و هابیت که گاهی با حمله نظامی از جمله در سال ۱۲۲۱ ق به نجف مصادف می‌شد و گسترش اندیشه‌های اخباریون، حوزه فقه‌ای شیعه نجف در صدد برآمد تا به مقابله و دفاع برآید، به‌ریزی‌ها، همین خاطر شیخ شروع به تألیف کتابی جامع و استدلالی در فقه نمود. تهاجم فکری و هابیت و اخباریون، صاحب جواهر را به فکر ضرورت رهبری امت اسلام انداخت. لذا موضوع ولایت فقیه را در اثر ارزشمندش مطرح نمود. و آن را از ضروریات فقه اسلامی قلمداد کرد. منکران ولایت را افرادی غافل از فقه جعفری دانست و آن را تدوام‌ریزی‌ها، بخش حرکت انبیاء الهی و ائمه معصومین (ع) برشمرد. و مجتهد مطلق و جامع شرایط را در زمان غیبت از سوی ائمه (ع) برای اقامه حدود و مانند آن نایب خواند. باید به این نکته توجه داشت که در طول قرن

پایان تألیف منظومه‌ها: گان: سبک ملاهادی سبزواری (1261ق)، "منظومه و شرح منظومه سبزواری" اثری نفیس و کم‌نظیر می‌باشد که حاصل تلاش بیش از بیست سال از عمر بابرکت حکیم در سنین جوانی است. مؤلف خود در آخر کتاب تاریخ شروع را سال ۱۲۴۰ق و زمان ختم آن را سال ۱۲۶۱ق یاد کرده است. حاج ملاهادی پس از فراغت از تألیف منظومه و شرح آن ابتدا خود به تدریس آن پرداخته و پس از پایان دوره اول آن فرزند بزرگ حکیم، آخوند ملامحمد تدریس مجدد آن را برای شیفتگان حکمت به عهده گرفته است. در اهمیت این کتاب شریف همین بس که از زمان تألیف تاکنون همواره در حوزه های علمیه و حتی در عصر حکیم در مرکز علوم عقلی تهران جزو کتاب های درسی بوده است. مجموع مباحث منطق و فلسفه امروزه به نام شرح منظومه سبزواری کانون باصفای حوزه‌ها را گرم نگه داشته و علاوه بر این‌ها که نشان می‌دهد حاج ملاهادی عالمی منطقی و فیلسوفی بزرگ بوده، شاعری زبردست و توانا هم بوده است. در فلسفه اسلامی سه دوره فکری وجود دارد؛ حکمت مشاء، حکمت اشراق و حکمت متعالیه. حاج ملاهادی سبزواری از منادیان حکمت متعالیه ملاصدرا بود و مهم ترین اثر وی منظومه بود که منطق و حکمت اسلامی را به صورت منظوم درآورد و خودش هم آن را شرح کرد؛ یعنی هم منظومه و هم شرح آن، نوشته ملاهادی سبزواری است. درحقیقت منظومه، یک دوره حکمت اسلامی است که مشتمل بر یک دوره منطق و هم‌چنین یک دوره حکمت است. حکمت وی، یک دوره حکمت صدراپی است. سبک حوزه های علمیه همواره این بوده است که بعد از خواندن منطق، شرح منظومه حاجی سبزواری می‌خوانند و بعد از آن به مطالعه اسفار و شفا می‌پردازند، ولی باب ورود به حکمت، شرح منظومه ملاهادی سبزواری است. البته در دهه های اخیر می‌خواستند کتاب بدایة الحکمة و نهاية الحکمة تألیف علامه طباطبایی را جایگزین شرح منظومه کنند، اما به دلیل این که این دو کتاب، مباحث نفس و معاد را ندارد، ناقص است. این که ملاهادی سبزواری حکمت را در قالب شعر درآورده است، موجب می‌شود تا این مسائل در اذهان ماندگاری بیش‌تر داشته باشد. شیخ محمدتقی آملی تعلیقی بر شرح منظومه نوشته است، هم‌چنین میرزا مهدی آشتیانی تعلیقی بر شرح منظومه نگاشته است. اگر کسی شرح منظومه را بخواند، بر حکمت اسلامی مسلط می‌شود، امام خمینی (ره) نیز به نحوی شرح منظومه را خوانده بودند که بعد از مطالعه آن، از طریق مباحثه با افرادی هم‌چون میرزاخلیل کمره ای به فراگیری کتاب اسفار مبادرت ورزیده اند؛ یعنی برای مطالعه و آموختن کتاب اسفار، امام خمینی (ره) استاد رسمی نداشتند و مطالعه شرح منظومه این آمادگی را در ایشان پدید آورد که به مباحثه و مطالعه اسفار بدون استاد بپردازند و حتی بعدها خودشان اسفار را تدریس کنند. ملاهادی سبزواری در نگارش شرح منظومه بر وفق روش ابن سینا عمل کرده است و از این جهت با ملاصدرا تفاوت دارد؛ مثلاً مباحثی هم‌چون مبحث نفس را در طبیعیات آورده است، در صورتی که ملاصدرا این کار را نکرده است و مباحثی هم‌چون مبحث حرکت را در الهیات بالمعنی الاعم آورده است. شرح منظومه، باب ورود به حکمت متعالیه است. ملاهادی سبزواری هم‌چنین دعای جوشن کبیر را شرح کرده و به شرح مثنوی مولوی نیز پرداخته است. تأثیر ملاهادی سبزواری بیش‌تر در احیای حکمت صدراپی بوده است.

پایان تألیف تفسیر شریف «المیزان» (1392ق)، تفسیر المیزان که در حدود سال ۱۲۷۴ق شروع و در شب قدر (۲۳ رمضان) ۱۳۹۲ق پایان یافت، این تفسیر نخستین بار در ۲۰ جلد بالغ بر ۸۰۰۰ صفحه به زبان عربی در قطع وزیری منتشر شد. کتاب "المیزان فی تفسیر القرآن" تألیف علامه محمدحسین طباطبایی است. علامه برای تفسیر، ابتدا آیه را بیان نموده و بعد از آن به تفسیر هر جزء از آیه پرداخته است. شیوه تفسیر "قرآن به قرآن" علامه طباطبایی شیوه ای بی سابقه بوده است. وی بنای تفسیر آیات را کمک گرفتن از دیگر آیات قرآن برای روشن نمودن قصد و معنا قرار داد. این تفسیر شریف به زبان فارسی نیز ترجمه شده است، در ابتدا جمعی از فضلا و مدرسین حوزه علمیه قم در ۴۰ جلد آن را ترجمه کرده اند. و از جمله مترجمین این کتاب شریف می‌توان به آیت‌الله ناصر مکارم شیرازی و آیت‌الله محمدتقی مصباح یزدی اشاره کرد. در مرحله بعد، این کتاب توسط آیت‌الله سیدمحمدباقر موسوی همدانی در ۲۰ جلد ترجمه شده است. نام‌برده هم‌چنین از جمله مترجمین دوره اول ترجمه کتاب شریف المیزان بوده است. خود علامه پیرامون این روش تفسیر، کراراً اظهار می‌داشت: «ما این روش تفسیری را از مرحوم قاضی داریم.» طبق سخن خود علامه این نوع تفسیر، تفسیر مرحوم آیت‌الله حاج میرزاعلی آقاي قاضی بوده است. این عالم بزرگوار در مقدمه "المیزان" پس از اشاره به روش های مفسران، می‌افزاید: «شما اگر در تمام روش ها و مسلک هایی که درباره تفسیر قرآن برشمرده ایم دقت کنید؛ مشاهده خواهید کرد همه آن‌ها در یک نقص که نقص بسیار بزرگی است، شریک هستند و آن این‌هاست که نتایج حاصل از بحث های علمی و فلسفی را بر قرآن کریم تحمیل کرده اند بی آن که آیات دلالتی بر این معانی داشته باشند. درنتیجه، تطبیق خود را تفسیر نامیده اند و حقایق قرآن را به صورت مجازهایی در نظر گرفته و وجه تنزیل عده ای از آیات را تأویل کردند.» اولین و مهم‌ترین مزیت تفسیر شریف "المیزان" تفسیر آیه به آیه است. علاوه بر آن، می‌توان به ورود علامه به بحث ها از جوانب گوناگون اشاره کرد یعنی علامه علاوه بر تفسیر؛ بحث های روانی، اجتماعی، تاریخی، فلسفی و علمی را هم بدون خلت بیان کرده است.

اختراع ماشین بخار، توسط "دنی بابن"، فیزیک‌دان فرانسوی (1707م) و دنی پاپن مخترع فرانسوی در 11 ژانویه 1647م متولد گردید. وی از نوجوانی به امور صنعتی و فنی علاقه‌مند بود و اولین کسی بود که به فکر استفاده از قوه بخار افتاد. وی ابتدا در سال 1690م ماشینی اختراع کرد که در آن بر اثر انبساط بخار، انرژی حرارتی به انرژی مکانیکی تبدیل و باعث حرکت وسیله می‌گردید. با این حال، این وسیله، دیگ بخار جداگانه‌ای نداشت. بعدها پاپن به آزمایش و تکمیل این ماشین بخار پرداخت و در 29 ماه مه 1707م موفق به

ساخت ماشین بخاري گرديد که با انجام تغييرات و تعبیه ديگ بخار جداگانه، آن را عرضه نمود. اختراع پاپن و تجربيات وي باعث شد تا پس از او اتومبيل و کشتي بخار، ساخته شود. دني پاپن که به او لقب "پدر بخار" داده؛¹¹ سال زندگي در 2 اوت 1714م درگذشت. (ر.ک: 11 ژانويه)

سيزدهم، آثار مختلفي در زمينه فقه به نگارش درآمد؛ "کشف؛¹² الغطاء"، "مفتاح؛¹³ الکرامه"، "الرياض"، "القوانين"، "المکاسب" و... اما هيچ؛¹⁴ کدام از اين آثار هم؛¹⁵ چون "جواهرالکلام" مفيد و مهم نبودند. به؛¹⁶ طور کلي ويژگي هاي اين اثر را مي توان اين؛¹⁷ گونه بيان نمود: ۱- اقوال و ادله همه فقهاء را شامل مي شد. ۲- شامل همه ابواب فقهی بود؛ به؛¹⁸ طوري؛¹⁹ که همه موضوعات فقهی ديگر منابع را دربرمي گرفت. ۳- متکي بر شيوه و اسلوب واحدی بود. ۴- دسترسي به همه ابواب فقهی و سهولت در استنباط احکام الهي نیز از ديگر ويژگي هاي اين کتاب است.